

ВІДГУК

офіційного опонента, Заслуженого працівника охорони здоров'я України,
доктора фармацевтичних наук,
професора Гудзенко Олександра Павловича
на дисертаційну роботу **Барковської Оксани Яківни**
на тему: «**Науково-практичні підходи до удосконалення організації практичної
підготовки магістрів фармації»**

представлену до спеціалізованої Вченої ради Д 64.605.02 на здобуття наукового
ступеня кандидата фармацевтичних наук за спеціальністю 15.00.01 - технологія
ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація

Обґрунтування вибору теми дослідження. Результативність діяльності
закладів вищої освіти (ЗВО) визначається якістю підготовки випускників, їх
професійною компетентністю та відповідністю вимогам роботодавців
фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я (ОЗ) та працевлаштуванням на
ринку праці.

Невід'ємним складником системи професійної освіти, важливим компонентом
процесу формування професійної компетентності магістрів фармації виступає
практична підготовка. У період її проходження закладаються основи досвіду
професійної діяльності, практичних умінь і навичок, професійних якостей
особистості фахівців; від якості виконання завдань під час практичної підготовки
залежить професійне становлення майбутніх фахівців; практична підготовка є
передумовою успішного працевлаштування випускників закладів вищої освіти
фармацевтичного спрямування.

Проте комплексні дослідження, присвячені розробці науково-обґрунтованих
підходів до організації практичної підготовки магістрів фармації, у науковій та фаховій
літературі не представлені, що обумовило актуальність теми, практичну значимість,
зміст та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна праця виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Національного

фармацевтичного університету (НФаУ) за темою «Організація фармацевтичної справи, менеджмент і маркетинг у фармації (номер державної реєстрації 01140000954). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради НФаУ (протокол № 6 від 27.02.2015 р.), тема дисертаційної роботи з уточненнями затверджена на засіданні вченої ради НФаУ (протокол № 9 від 30.10.2019 р.).

Наукова новизна отриманих результатів.

У результаті виконання дисертаційної роботи обґрунтовані нові та поглиблені наявні теоретичні і науково-практичні підходи, що спрямовані на удосконалення організації практичної підготовки магістрів фармації як вагомого складника змісту професійної освіти з метою підготовки конкурентоспроможних фахівців, які відповідають потребам ринку праці і запитам роботодавців.

Барковською О.Я. уперше визначено історичні періоди становлення й розвитку практичної підготовки студентів за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація», які дають наочне уявлення про еволюцію змісту й обсягів практичної підготовки магістрів фармації, її значимість у системі професійної освіти.

Уперше розроблено систему управління якістю організації практичної підготовки магістрів фармації в межах функціонування системи управління якості НФаУ, що слугує основою для удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення практичної підготовки магістрів фармації.

Уперше розроблено, обґрунтовано, а також практично апробовано електронну базу даних організації практичної підготовки магістрів фармації (ЕБДОПП) з використанням сервісів Google Apps, що надає можливості ЗВО дистанційного керування організацією практичної підготовки магістрів фармації, а учасникам процесу – опанування додатковими навичками у дистанційному форматі.

Уперше обґрунтуванні види ризиків практичної підготовки магістрів фармації та запропоновано науково-практичні підходи до їх оцінювання.

Уперше обґрунтовано науково-практичні підходи та розроблено програму співробітництва ЗВО з роботодавцями фармацевтичного сектора галузі ОЗ, запропоновано модель їх взаємодії. Подального розвитку набули впровадження форм і напрямів співпраці НФаУ з роботодавцями.

Автором проведені комплексні дослідження і запропоновано науково-практичні підходи до моніторингу працевлаштування випускників ЗВО на прикладі НФаУ і розроблено методику його проведення.

За результатами досліджень дисертант отримано три свідоцства про реєстрацію авторського права на такі методичні твори: «Методичні підходи до моніторингу працевлаштування випускників закладу вищої освіти», № 99616 від 11.09.2020 р; «Науково-практичне обґрунтування програми взаємного співробітництва закладу вищої освіти та підприємств-роботодавців», № 99659 від 14.09.2020 р; «Організаційно-інформаційне забезпечення практичної підготовки студентів закладу вищої освіти», № 99661 від 14.09.2020 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані у дисертації, їх достовірність.

Аналіз матеріалів дисертаційної роботи показує, що дослідження виконані на сучасному науковому рівні. У дисертації чітко сформульована мета та визначені основні задачі дослідження. Методи та обсяг наукових досліджень відповідають поставленим завданням. Достовірність отриманих результатів підтверджена системним підходом до вирішення проблем, репрезентативністю вихідних даних, використанням наукових методів досліджень, зокрема узагальнення, наукової абстракції, історичного, абстрактного та описового моделювання, логічного, порівняльного та системного аналізу, контент-аналізу, економіко-статистичних методів (опитування, статистичної обробки результатів, статистичного групування), таксономічний аналіз та статистичною обробкою одержаних результатів. Загальні висновки, викладені чітко, стисло та повністю відображають результати дисертаційної праці.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що на підставі проведених досліджень запропоновані сучасні науково-методичні підходи до удосконалення організації практичної підготовки магістрів фармації для підвищення їх компетентності і задоволення кадрових потреб суб'єктів фармацевтичного ринку.

За матеріалами наукових досліджень здобувачем розроблено і узгоджено з Експертною проблемною комісією МОЗ і НАМН України «Фармація» та Вченуою радою НФаУ матеріали трьох науково-методичних рекомендацій, упроваджених у

роботу аптечних закладів, підприємств фармацевтичної промисловості і закладів вищої освіти фармацевтичного спрямування.

- методичні рекомендації «Методичні підходи до моніторингу працевлаштування випускників закладу вищої освіти» (затверджені ЕПК «Фармація» МОЗ і НАМН України, протокол № 106 від 26.03.2019 р.);
- методичні рекомендації «Науково-практичне обґрунтування програми взаємного співробітництва закладу вищої освіти та підприємств-роботодавців» (затверджені ЕПК «Фармація» МОЗ та НАМН України, протокол № 107 від 04.12.2019 р.);
- методичні рекомендації «Організаційно-інформаційне забезпечення практичної підготовки студентів закладу вищої освіти» (затверджені ЕПК «Фармація» МОЗ та НАМН України, протокол № 107 від 04.11.2019 р.).

Також розроблені методичні документи з організації практичної підготовки в умовах функціонування системи управління якістю НФаУ: документована процедура «Забезпечення взаємодії з базами практичної підготовки» (2021 р.), Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Національному фармацевтичному університеті (2019 р.), на вимоку часу – Положення про Раду роботодавців (2019 р.). Усі документи впроваджені в діяльність НФаУ.

Повнота викладення матеріалів дослідження в опублікованих роботах і авторефераті, а також їх апробації.

Результати наукового дослідження оприлюднені в 47 працях: 8 статей, серед яких 6 опубліковані у фахових вітчизняних виданнях і 2 – у наукових закордонних виданнях, 3 науково-методичні рекомендації; тези 29 доповідей; 3 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір. Основні теоретичні та методичні положення і результати дисертаційної праці викладено та обговорено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, у тому числі виступи з доповіддю.

Аналіз змісту дисертаційної роботи.

Структура дисертаційної роботи відповідає діючим вимогам, що висуваються до кандидатських робіт. Робота викладена на 307 сторінках

друкованого тексту і складається з анотації, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 179 сторінок друкованого тексту. Робота проілюстрована 26 таблицями та 47 рисунками. Список використаних джерел містить 274 найменувань, із яких 219 кирилицею та 55 латиницею.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, викладено зв'язок роботи з науковими планами, сформульовано мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, подано перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в дисертаційній роботі мети, представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, наведено науково-практичні конференції, де оприлюднені результати досліджень, вказано публікації за результатами дисертації.

У першому розділі «Теоретичні основи практичної підготовки магістрів фармації в Україні та за кордоном» дисертаційної праці Барковської Оксани Яківни досліджені історичні аспекти організації практичної підготовки як складника професійної підготовки магістрів фармації. Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1921 по 2019 рік, об'єктом дослідження взято НФаУ, як один найстаріших ЗВО та єдиний на території України. Встановлено шість основних періодів становлення й розвитку практичної підготовки магістрів фармації. Проведено наліз нормативно-правової бази організації практичної підготовки здобувачів вищої освіти в Україні. Досліджено організаційні аспекти практичної підготовки у вітчизняних і закордонних закладах вищої освіти фармацевтичного спрямування. Узагальнено досвід практичної підготовки магістрів фармації у закордонних країнах та доведено, що їй приділяється значна увага.

У другому розділі «Обґрунтування напрямів, загальної методики та основних методів дослідження» відповідно до завдань і мети дисертаційної роботи обґрунтовано і практично опрацьовано загальну методику наукового дослідження. Доведено доцільність використаних наукових методів на всіх етапах дослідження. Розроблена методика проведення дисертаційної роботи забезпечує логічність виконання його етапів, послідовність викладання матеріалу й взаємозв'язок між структурними

розділами, що у цілому створює основу для досягнення окресленої мети та вирішення визначених завдань роботи.

У третьому розділі «Аналіз сучасного стану організації практичної підготовки магістрів фармації в Україні» проведено аналіз змісту і складників практичної підготовки в ЗВО, визначено напрями практичної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація», показано види, обсяги практики, послідовність її проведення. Сформульовано сутність визначень «практична підготовка» та «організація практичної підготовки». Представлено розроблену модель організації практичної підготовки. Показано, що проведення практики складається з трьох етапів, кожен з яких має конкретні цілі й завдання: підготовчого, основного та заключного. Узагальнено функції практичної підготовки, які адаптовані до потреб ЗВО. Наведено складники організації практичної підготовки (змістовна, організаційна та оцінювальна).

Розробка напрямів удосконалення організації практичної підготовки ґрунтуються на взаємодії ЗВО, здобувачів вищої освіти та баз практики (БП), серед яких останні є стейкхолдерами зазначеного процесу. Автором проведено експертне опитування керівників практики від БП, яке показало, чинники, які впливають на якість практичної підготовки; труднощі, з якими стикаються керівники практики від БП; визначено загальний рівень готовності студентів до практичної підготовки; проведено ранжування факторів впливу на успішність проходження магістрами фармації практичної підготовки; визначено, які професійні і особистісні характеристики найбільш для них притаманні.

Проведено дослідження рівня задоволеності здобувачів вищої освіти процесом проходження практики, визначено їх відношення до практики та рівень адаптації до професійної діяльності в процесі проходження практики, проведено оцінювання результативності проходження практики за відповідями студентів та визначено основні напрями удосконалення організації практичної підготовки за уявленнями студентів.

На підставі запропонованих класифікаційних ознак угруповано внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на процес планування та організації практики в ЗВО і потребують постійного моніторингу.

У четвертому розділі «Організаційні засади практичної підготовки в умовах функціонування системи управління якості в закладах вищої освіти фармацевтичного спрямування» розроблено систему управління якістю організацій практичної підготовки магістрів фармації. Встановлено, що у дереві процесів СУЯ НФаУ діяльність з організації практичної підготовки є підпроцесом основного процесу А2.2 «Навчальна діяльність» і подана як процес А.2.2.2 «Забезпечення взаємодії з базами практичної підготовки». Розроблена документована процедура «Забезпечення взаємодії з базами практичної підготовки» (ДП А2.2.2-32-063) визначає етапи планування, виконання й контролю результативності процесу, а також передбачає його систематичне оцінювання. Розкрито сутність етапів практики у НФаУ. Розроблено «Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у НФаУ» (ПОЛ А2.2.-32-022), спрямоване на інтеграцію теоретичної підготовки до вимог роботодавців та удосконалення методичного забезпечення практичної підготовки відповідно до вимог стандарту ISO.

Обґрунтовано організаційне забезпечення практичної підготовки магістрів фармації. Побудовано процесну модель, мережевий графік організації практичної підготовки магістрів фармації та визначено види відповідальності учасників процесу у ЗВО за якість практичної підготовки. Автором розроблено й опрацьовано інформаційно-аналітичне забезпечення практичної підготовки, зокрема розроблено структуру та обґрунтовано наповнення електронної бази даних організації практичної підготовки (ЕБДОПП), яка призначена для опрацювання документів, пов'язаних із забезпеченням якості практичної підготовки магістрів фармації та зв'язків з партнерами та ймовірними роботодавцями. ЕБДОПП містить чотири модулі, п'ять Google-форм: три Google-документи.

Запропоновано методичні підходи до оцінки ризиків практичної підготовки. Проведено Визначено за допомогою SWOT-аналізу освітнього середовища сильні й слабкі сторони ЗВО як середовища процесу практичної підготовки; можливості й

загрози зовнішнього середовища відносно зазначеного процесу. Запропоновано поділ ризиків практичної підготовки на зовнішні (нормативні, економічні, технологічні та кадрові) та внутрішні (організаційні, кадрові і контингент-ризики). Розроблено методику оцінки ризиків за ймовірністю виникнення та впливом на можливість досягнення цілей практичної підготовки, а також шкалу їх поділу на низькі, середні та високі. Рекомендовано заходи мінімізації негативного впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків на якість практичної підготовки магістрів фармації.

У п'ятому розділі «Опрацювання напрямів удосконалення практичної підготовки на основі співпраці закладів вищої освіти фармацевтичного спрямування та роботодавців» обґрунтовано доцільність та стратегічне значення взаємодії ЗВО з роботодавцями. Діагностовано рівень сформованості компетентностей магістрів фармації, які вони набули при проходженні практики. За допомогою таксономічного аналізу розраховано величину комплексних компетентностей та її інтегральний показник, з урахуванням яких розроблено комплекс інноваційних заходів з удосконалення організації практичної підготовки магістрів фармації.

Розроблено та впроваджено модель співробітництва НФаУ і роботодавців фармацевтичного сектора галузі ОЗ, яка відображає сучасні форми та напрями співпраці ЗВО з роботодавцями, що можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО.

Розроблено методичні підходи до моніторингу працевлаштування випускників ЗВО, запропоновано етапи працевлаштування магістрів фармації, запропоновано показники (індикатори) оцінки результативності працевлаштування, побудовано профіль результативності працевлаштування магістрів фармації, запропоновано програмне забезпечення процесу моніторингу працевлаштування на основі Google-форми «Моніторинг працевлаштування випускників», розроблено методичні рекомендації до моніторингу працевлаштування випускників ЗВО.

Отже, проведені дисертантом прикладні дослідження гуртується на сучасному понятійному апараті і організаційно-економічних методах досліджень, що у сукупності визначають належний науковий рівень дисертаційної роботи.

Недоліки дисертації і автореферату щодо їх змісту та оформлення.

Поряд з загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи Барковської О.Я. слід висловити ряд зауважень:

1. У розділі 3 доцільно було б провести експертне опитування керівників практики від закладів вищої освіти фармацевтичного спрямування щодо якості практичної підготовки магістрів фармації.

2. У розділі 4 доцільно було б більш детально описати кожен вид ризику практичної підготовки та їх негативний вплив на рівень підготовки магістрів фармації.

3. Доцільно було б навести підходи до оцінювання сформованості компетентностей магістрів фармації в процесі практичної підготовки, які на сьогоднішній день застосовуються ЗВО.

4. У тексті зустрічаються деякі стилістичні неузгодженості, друкарські помилки.

Однак висловлені зауваження не носять принциповий характер і не знижують науково-практичної значимості дисертаційної праці.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Дисертаційна робота є самостійною завершеною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розробки науково-практичних зasad організації практичної підготовки магістрів фармації.

Зміст, основні положення, результати і висновки дисертації повністю відповідають паспорту спеціальності 15.00.01 – технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація.

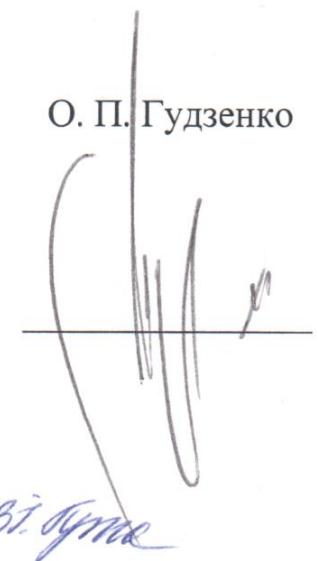
Таким чином, за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом і рівнем проведених досліджень, рівнем впровадження результатів у діяльність аптечних закладів, підприємств фармацевтичної промисловості і закладів вищої освіти, дисертаційна робота на тему: «**Науково-практичні підходи до удосконалення організації практичної підготовки магістрів фармації**» представлена на здобуття наукового ступеня кандидата фармацевтичних

наук, відповідає діючим вимогам Постанови КМУ від 24.07.2013 р. №567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів», а її автор Барковська Оксана Яківна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата фармацевтичних наук за спеціальністю 15.00.01 - технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація.

Офіційний опонент,

Заслужений працівник охорони здоров'я України,
декан фармацевтичного факультету,
професор кафедри технології ліків, організації
та економіки фармації ДЗ «Луганський
державний медичний університет»,
доктор фармацевтичних наук, професор

О. П. Гудзенко

Підпис проф. Гудзено О. П. засвідчує

